

UVOD U ETIKU, KORPORATIVNE VRIJEDNOSTI, SPREČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJE TERORIZMA

Duga je predistorija pranja novca. Taj problem je istaknut već na početku prošlog vijeka, na konferenciji u Šangaju 1906. godine sazvanoj da bi se razmatralo sprečavanje upotrebe narkotika. U to vrijeme, nijedna od moćnijih država svijeta nije smatrala da je potrebno zabraniti upotrebu droga. Pritisak da se učini nešto povodom droga, povećao se pedesetih godina kada su se pojavili prvi znaci da „ Sjedinjene Američke Države kreću u rat protiv narkotika “. Još na samom početku, Sjedinjene Američke Države shvatile su da značajna prijetnja po njihovo blagostanje i dobrobit potiče unutar samog društva. Prva međunarodna konferencija, gdje je donijeta odluka o zabrani upotrebe narkotika, datira još iz 1964. godine. Međutim, „ konferencija koja je označila prekretnicu “ bila je, nesumnjivo, Konferencija Ujedinjenih nacija iz 1988. godine, poznata kao Bečka konvencija, održana skoro pola vijeka posle prve konferencije ikada održane, povodom problema droge.

Termin „ pranje novca “ upotrijebljen je, po prvi put, u Bečkoj konvenciji, mada je taj izraz bio dobro poznat. Pretpostavlja se da on potiče iz dvadesetih godina, iz vremena kada je alkohol bio zabranjen u Sjedinjenim Državama. Novac zarađen od zabranjene trgovine alkoholom, bivao je bukvalno recikliran kroz, u tu svrhu otvoren, čitav lanac „ perionica “. Ljudi tada jednostavno nisu imali mašine za pranje veša u svojim kućama!

Prvobitno, oko 40 zemalja svijeta je ratifikovalo Bečku konvenciju. Inicijativa se postepeno širila i na druge zemlje – sada ih je oko 130 od ukupno 200 zemalja svijeta - koje su počele da razmatraju i druge probleme, na primer, kriminal, prostitucija, korupcija, itd. Pažnja je proširena i još više se širi, u svjetlu najnovijih FATF Preporuka.

Poslije 11. septembra, svijet je dodao još jedno ključno pitanje prevenciji pranja novca: borbu protiv terorizma. Pored toga, mnoge vlade su prepoznale potrebu za borbom protiv pranja novca i srodnih problema, kao šansu za borbu protiv fiskalnih prevara, pa čak i protiv teških poreskih utaja. To baram u bogatim zemljama svijeta pokazuje tendenciju porasta, uslijed sve većeg opterećenja do davanja i doprinosa za socijalnu i zdravstvenu zaštitu i pomoć. Takva situacija rezultat je promjene demografske strukture u bogatim zemljama.

Kao rezultat ovakvog stanja, sve veći broj organizacija uključen je u borbu protiv pranja novca, iz raznih razloga i sa različitim ciljevima. Fokus se proširio, svjesnost o problemu se povećala, ali je jasno da se trend upotrebe narkotika i obim kriminaliteta ne smanjuje. Šta postizemo? Zar ne bi bilo bolje da legalizujemo upotrebu droga da bismo mogli da sprovodimo bolju kontrolu? Da li, zapravo, pravimo kule od pijeska? Ali prije svega, zašto vlade ne obezbjeđuju više sredstava svojim policijskim snagama za borbu protiv kriminala, umjesto što traže od industrije finansijskih usluga da obavlja posao za njih, posao za koji ova industrija nije spremna? Ili još gore, mi sada generalizujemo prijavljivanje zbog sumnje u razne profesije!

Kao ekonomista, zaposlena na poslovima kontrolora platnog prometa u banci i koordinator za sprečavanje pranja novca, proučavala sam ovaj problem jer pranje novca, pored toga što je očigledno pitanje morala, pitanje je i ekonomije. Procenjuje se da je promet od ovih nelegalnih aktivnosti veći od prometa čitave automobilske industrije svijeta. I sasvim skromne procjene ukazuju da se više od 750.000 EUR opere svakog minuta. Sume koje se troše na mjere sprečavanja takođe su dostigle visoke cifre, ali uglavnom, bez velikog uspjeha.

Časopis „ Ekonomist “ u svom specijalnom izdanju za 2001. godinu, navodi sledeće: „ Šta je predstavljalo najgore bacanje para poreskih obveznika u 2001. godini? Šta može nadmašiti 40 milijardi dolara u Americi potrošenih na rat protiv droge? Rezultat: broj mladih ljudi koji nelegalno koriste droge povećaće se za skoro 30%. Cijena marihuane i kokaina će pasti na rekordno nizak nivo, zbog ogromne ponude.“ Druge države svijeta takođe troše ogromne sume novca, ali se i one, nažalost, suočavaju sa sve većim porastom korišćenja droga. Međutim, može se primjetiti da se ljudi ne interesuju toliko za problem narkotika. To postaje relevantno tek kada neki naš rođak ili dete postane zavisnik. Ali čak i više od bolesti zavisnosti, sve veći problem postaju kriminalne radnje koje su povezane sa narkoticima. Nedavni izvori u EU pokazali su da su bezbjednosti i sva pitanja vezana za to, glavna preokupacija i strahovanje stanovništva.

Pitanja koja su pokrenuta u ovoj studiji o tom problemu predstavljaju okosnicu ovog rada. Našla sam odgovore na moja početna pitanja na stotinama stranica koje su napisane o ovoj temi. Ta pitanja i odgovori daju razloga za dalja pitanja, koja su ukratko opisana po tačkama za dalje razmatranje.

Po mom mišljenju, jasno je, posle dugih godina studija, da smo promašili poentu. Ljudi su ti koji trebaju promijeniti trenutno stanje, a ne sistemi ili zakoni. Ako želimo da odstranimo prljav novac iz industrije finansijskih usluga i drugih profesija, ono što nam je potrebno su ljudi koji smatraju da je taj zadatak njihova i moralna i građanska dužnost. To je pitanje koje se postavlja ne samo za pojedinca, već pogađa i uspjeh njihove poslovne organizacije, a u krajnjem ishodu i zemlju u kojoj se nalaze njihova sjedišta i u kojima su one zastupljene. Upravo je to razlog zašto su neophodni i neizbježni i etika i korporativne vrijednosti. To je pitanje integriteta.

Poslovna etika pokazuje kako jedna korporacija integriše suštinske vrijednosti - kao sto su poštenje, povjerenje, poštovanje i pravičnost – u svoju poslovnu politiku, praksu i proces odlučivanja, na svim nivoima poslovanja korporacije.

Poslovna etika podrazumijeva da institucije poštuju poslovne standarde, kao i svoja interna pravila i propise. To je polazna tačka. Ona nameće pojedincima osjećaje odgovornosti. Ali još smo daleko od postizanja ciljeva. FT izvještava skoro svake nedelje o slučajevima pranja novca. Ni jedna velika banka nije od toga imuna.

Što se tiče samog pranja novca i zakonodavstva koje to sprečava, kao primer navešću Luksemburg, jer u potpunosti podržavam pristup koji je tu usvojen. Za razliku od mnogih drugih zemalja, Luksemburg je uspio da ostane usmjeren na borbu protiv pet glavnih krivičnih područja, koja su navedena u odgovarajućem zakonu Luksemburga, donijetog avgusta 1988.

godine, a to su: droga, korupcija, prostitucija, trgovina oružjem i trgovina ljudima. Po svojoj prilici to će biti promijenjeno u budućnosti zbog Direktive 308 Evropske Unije, kao i na osnovu najnovijih preporuka FATF.

Istina je da su organizacije, kao što su FATF, Transparency International, Biro za borbu protiv narkotika SAD, da pomenemo samo neke, obavile izvanredan posao. Možemo pročitati njihove izvještaje na internetu. Ton tih izvještaja je sasvim pozitivan. Surova stvarnost, međutim, ukazuje na neprekidan porast potrošnje i trgovine opojnim drogama, da i ne pominjemo druge kriminalne radnje, kao što su korupcija, prostitucija, trgovina ljudima i nažalost, terorizam.

Zahvaljujući velikom publicitetu u štampi, ova pitanja, pa i neka vrsta fasciniranošću kriminalom, kod mnogih ljudi budi svijest o mogućoj destabilizaciji našeg ekonomskog sistema. Prema tome, moramo ozbiljno da shvatimo kriminal, potrudimo se da novac koji potiče od kriminalnih aktivnosti ne nalazi svoje mjesto u našem finansijskom sistemu. Istina je da čovjek čita o tome, da možda i razmišlja o pranju novca, ali kada jednom biva s njim suočen, kako onda reaguje?

To je lični problem. To je pitanje ličnog integriteta. To je pitanje etike. Ako čovjek živi u jednom takvom okruženju gdje pitanja integriteta ili etike nisu „ prava “ pitanja, onda treba zaboraviti cijelu stvar. U takvim sredinama, pravi problemi su opstanak, pokrivanje osnovnih potreba za hranom i vodom za piće, ili jednostavno „ pravljenje para “. Gledišta i perspektive mogu biti veoma, ali veoma drugačiji sa jednog na drugi kraj planete, od jednog čovjeka do drugog. Ono što ostaje je lični problem.

Jedini način da se postigne uspjeh u „ borbi protiv pranja novca “ je da se promijeni način na koji se čovječanstvo ponaša, a to znači razvoj ka jednom etičkom, kapitalističkom sistemu. Kakav san! Prema tome, ono što preostaje je: „ *Vi ste lično suočeni sami sa sobom, upravo tamo, usred problema pranja novca* “!

U radu ću prezentovati i sistem prevencije pranja novca i finansiranja terorizma u BiH. Definišu se osnovni pojmovi, analiziraju načela i osnove međunarodnih propisa, normativna struktura u BiH obuhvaćena zakonom i pravilnikom o sprječavanju pranja novca, sa posebnim osvrtom na banke i njihovu ulogu u ovim poslovima.